

Nr 177

Utlåtande i anledning av väckta motioner om försäljning av aktier i statsägda företag.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 532) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 642), har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till försäljning låta utbjuda aktier LKAB i enlighet med vad i motionerna föreslagits.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 543) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 654), hemställts, att riksdagen — i samband med de genom Kungl. Maj:ts proposition nr 162 aktualiserade budgetfrågorna — måtte besluta

1) att av statens innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kronor skall erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 200 kronor för varje sådan aktie och i övrigt på i motionerna angivna villkor;

2) att det genom sådan försäljning till staten inflytande beloppet, som sammanlagt kan beräknas till ca 900 milj. kronor, må användas för nödvändiga statliga investeringar och således nedbringa statens upplåningsbehov;

3) att försäljningen tills vidare under budgetåret 1960/61 med hänsyn till försökskaraktären begränsas till en åttondel av aktiestocken eller nominellt 62,5 milj. kronor, motsvarande ett emissionsbelopp av 250 milj. kronor; samt

4) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning beträffande den utsträckning i vilken övriga statsägda företag kan försälas till allmänheten samt lämpliga metoder härför.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna II: 639 och II: 654.

Utskottet har funnit sig icke böra tillstyrka förevarande förslag och hemställer alltså,

1. att motionerna I: 532 och II: 642 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 543 och II: 654 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 27 november 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 179.

Reservationer

1) av fröken *Andersson*, herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lyde'se:

»I förevarande motioner föreslås, att aktier i LKAB skall utbjudas till försäljning. Såsom skäl anföres i motionerna bl. a., dels att staten uppenbarligen pressat sin verksamhet över resursernas ram och därför får vara inställd på att minska sina engagemang, dels att vårt land behöver en större aktiemarknad — alltså större möjligheter till placeringar i förhållandevis värdebeständiga objekt — att nysparandet måste befordras samt att äganderätten måste decentraliseras och delägarskap i produktiva företag bli på en gång allmänt och personligt.

Beträffande den tekniska utformningen av förslagen anföres bl. a. följande.

I motionen II: 639 föreslås, att en första tranch motsvarande ett aktieinnehav med ett försäljningsvärde av storleken 500 milj. kronor skall utbjudas med teckningstid från den 1 december 1959 till den 30 juni 1960. Såsom emissionskurs förordas 4,5 gånger pari. För överskådlighetens och enkelhetens skull bör dock enligt motionärerna priset på de nu utbudna aktierna vara lika med deras nominella värde, vilket föreslås till 100 kronor. Endast fysiska personer bör ifrågakomma såsom aktietecknare och det högsta antal aktier någon må teckna sättas till 200, motsvarande ett högsta sparbelopp å 20 000 kronor. Aktier som försäljes och för vilka likvid erlägges under december månad i år eller januari månad 1960 bör vara utdelningsberättigade fr. o. m. andra verksamhetsåret 1959/60. Det föreslås vidare att — därest den först utbudna tranchen skulle övertecknas — en reduktion trappstegsvis skall äga rum, så att sådana som tecknat ett lägre antal aktier icke kan åsidoskjutas av sådana som tecknat ett högre antal. För att eventuella försök att till ett färre antal koncentrera aktieinnehavet skall förlora sin mening föreslås, att en särskild valordning för delaktigheten i beslutanderätten skall fastställas av riksdagen huvudsakligen i överensstämmelse med vad som gäller för vissa folkförsäkringsföretag.

I motionerna I: 543 och II: 654 föreslås, att högsta antalet aktier som må försäljas till någon person skall begränsas till 10, vilket beräknat på emitteringskursen motsvarar högst 2 000 kronor i besparing. Berättigad till inköp bör vara varje svensk medborgare över 16 år, som vid 1959 års taxering eller senare åsattes till statlig inkomstskatt beskattningsbar inkomst. Beträffande utformningen i övrigt hänvisar utskottet till yrkandena i motionerna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att aktier i LKAB bör utbjudas till omedelbar försäljning till medborgarna i vårt land. Med en förhållandevis så lång teckningstid för första tranchen som föreslagits enligt motionen II: 639 bör erbjudandet kunna omfatta ett aktieinnehav med ett försäljningsvärde av 500 milj. kronor. Då marknadsvärdet å aktierna, räknat efter ett

förräntningskrav av 4 procent, kan beräknas vara ungefär 5 gånger pari, torde den effektiva emissionskursen inte böra sättas lägre än till 4,5 gånger pari. Med hänsyn till att förståelsen för aktieäggande visserligen ökats under senare år men alltjämt icke synes ha nått ut till den bredare allmänheten finner utskottet det angeläget att priset på aktierna fastställs till samma som det nominella värdet, lämpligen 100 kronor per aktie. För att nå största möjliga effekt synes det högsta antal som må försäljas till enskild person — juridiska personer bör ej komma i fråga — vara 200, motsvarande ett sammanlagt försäljningsvärde av 20 000 kronor. Förslagen om en reduktion trappstegsvis för det fall att tranchen övertecknas samt om en valordning, där den enskilde aktieägarens möjligheter att utöva inflytande begränsas, så att eventuella försök att till ett fåtal koncentrera aktieinnehavet förlorar sin mening, synes utskottet utgöra tillräcklig garanti för att största möjliga spridning av aktieägandet erhålles.

Utskottet förordar alltså, att försäljning äger rum i enlighet med vad som föreslagits i motionen II: 639.

I motionen II: 639 beröres i detta sammanhang även det förhållandet att mycket stora belopp i överskjutande skatt skall utbetalas omkring årsskiftet 1959—1960. För att möta den uppkommande påfrestningen på staten föreslås, att åtgärder skall vidtagas för att söka förmå skattskyldiga som har att utfå överskjutande skatt att låta dessa medel stå inne hos staten över det ur statlig likviditetssynpunkt besvärliga halvåret december—juni. Motionärerna anser, att sådana placeringsmöjligheter måste skapas att sparbenägenheten ökas och medborgarna blir angelägna att binda sitt sparande fastare och på ett även ur det statliga behovet av upplåning tillfredsställande sätt. Detta kan ske genom att möjligheter beredes skattskyldig att i stället för kontant utbetald överskjutande skatt välja en statens förbindelse att den 1 juli 1960 utbetala beloppet i fråga jämte 5 procent i bonus. Innehavare av sådan statlig förbindelse bör ha rätt — men ej skyldighet — att den 1 juli 1960 utbyta förbindelsen mot aktier i LKAB.

Utskottet anser, att här föreslagen åtgärd skulle — särskilt om riksdagen fattar beslut om en allmän omsättningskatt — kunna innebära en effektiv väg att motverka en alltför stark ansvällning av konsumtionen under december månad. Utskottet tillstyrker därför förslaget. Det synes utskottet angeläget att åtgärder med det allra snaraste vidtages för att bland allmänheten sprida kunskap om de möjligheter som här erbjuder sig för den som begränsar sin konsumtion. Sådan skyndsamhet är så mycket mer angelägen som utbetalning av överskjutande skatt redan påbörjats. Det bör vidare snarast offentliggöras att den som redan utfått överskjutande skatt kan tillförsäkra sig motsvarande förmånsställning genom att före utgången av januari 1960 teckna aktier i LKAB och erlægga likvid härför.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 532 och II: 642 samt i anledning av motionerna I: 543 och II: 654,

1) uppdraga åt Kungl. Maj:t att till omedelbar försäljning

låta utbjuda aktier i LKAB i enlighet med de grunder som angivits i motionerna I: 528 och II: 639;

2) uppdraga åt Kungl. Maj:t att vidtaga skyndsamma åtgärder för att bereda skattskyldig fysisk person, som på grundval av 1959 års taxering har att utfå överskjutande skatt, tillfälle att utbyta denna mot en statlig förbindelse att den 1 juli 1960 utbetala beloppet i fråga jämte bonus å 5 procent med samtidig rätt för den skattskyldige att utbyta förbindelsen mot aktier i LKAB;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning beträffande den utsträckning, i vilken övriga statsägda företag kan försäljas till allmänheten samt lämpliga metoder härför.»

2) av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Nestrup, Malmberg, Wedén och Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill understryka den i motionerna I: 543 och II: 654 framhållna synpunkten, att staten för att kunna tillgodose de krav som samhället ställer på försvar, penningpolitik och sysselsättningsbefrämjande åtgärder, forskning, undervisning, vägar och en rad andra områden där den statliga aktiviteten är naturlig och lämplig, måste avveckla vissa andra verksamheter där ett statligt engagemang inte är lika väsentligt.

Enligt motionärerna tillhör statens nuvarande engagemang i LKAB den typ av statlig verksamhet, som utan nackdelar — men med betydande fördelar — helt eller delvis bör kunna avvecklas. Särskilda fördelar skulle enligt motionärerna kunna nås, om privatiseringen av LKAB fick den formen, att de statliga aktier som överfördes i privat ägo utbjöds som s. k. »folkaktier». Härigenom skulle man genom ett enskilt frivilligt sparande kunna frigöra staten från det tyngande ekonomiska engagemang som inlösen av malmfältsaktierna innebär. Samtidigt skulle statens upplåningsbehov för bostadsbyggande, kraftverksbyggen m. m. minska.

Det finns också mycket som talar för att allmänheten skulle ha intresse av att köpa sådana aktier. Motionärerna åberopar sig härvid dels på utländska erfarenheter, dels på det påtagligt ökade intresset för aktiesparande som kunnat förmärkas hos den svenska allmänheten. Utskottet anser det mycket väl tänkbart att staten frigöres helt från engagemanget i LKAB. Denna uppfattning överensstämmer också väl med utskottets principiella uppfattning, att staten skall koncentrera sin verksamhet till de för medborgarna mest betydelsefulla avsnitten av den samhälleliga servicen.

Å andra sidan anser utskottet, liksom även motionärerna, att många vägande skäl talar för att ett företag, som väsentligen bygger sin verksamhet på naturtillgångar, står under statligt medinflytande. Utskottet finner det av detta skäl motiverat att begränsa den nu föreslagna aktieemissionen till mindre än hälften.

Vad beträffar de försäljningsvillkor som angivits i motionen vill utskottet i stort sett ansluta sig till dessa, vilka enligt utskottets mening väl tillgodoser de krav som är väsentliga för en spridning av aktieägandet enligt »folkaktieidén».

En viss tid erfordras för förberedelsearbete för den av utskottet förordade aktieemissionen. Det bör dock vara möjligt att hinna färdigställa detta så att utgivning av förhandsbevis kan äga rum i början av nästa år. Av emissionsbeloppet, 280 milj. kronor, torde således en viss del inflyta på det löpande budgetåret.

Den i de likalydande motionerna I: 532 och II: 642 framförda tanken att anknyta emissionen av LKAB-aktier till tiden för utbetalning av överskjutande skatt, anser utskottet väl värd att ta fasta på. Men då beloppet av överskjutande skatt i praktiken kommer att vara så gott som helt utbetalat till vederbörande skattskyldiga före årsskiftet, torde det föreslagna arrangementet inte kunna få någon praktisk betydelse för den nu stundande utbetalningsperioden för överskjutande skatt. Utskottet anser emellertid, att en sådan anordning bör övervägas inför nästkommande utbetalningsperiod i samband med en fortsatt emission av aktier i LKAB.

I övrigt anser utskottet det i samma motioner framförda förslaget om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB beaktat med vad utskottet ovan förordat.

Utskottet delar vidare den i motionerna framförda uppfattningen, att en avveckling av statens engagemang helt eller delvis kan ske även i andra nu statsägda företag än LKAB. Utskottet tillstyrker därför förslaget att en skyndsamt utredning kommer till stånd om lämpliga förfaringsmetoder i sådant syfte.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 543 och II: 654 samt i anledning av motionerna I: 532 och II: 642, besluta

1) att av statens innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kronor skall erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kronor för varje sådan aktie och i övrigt på i motionerna angivna villkor;

2) att det genom sådan försäljning till staten inflytande beloppet, som sammanlagt kan beräknas till ca 900 milj. kronor, må användas för nödvändiga statliga investeringar och således nedbringa statens upplåningsbehov;

3) att försäljningen tills vidare under budgetåret 1960/61 med hänsyn till försökskaraktären begränsas till en åttondel av aktiestocken eller nominellt 62,5 milj. kronor, motsvarande ett emissionsbelopp av 280 milj. kronor;

4) att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder

som erfordras för emissionen av LKAB-aktier i enlighet med de riktlinjer, som angivits av utskottet;

5) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning beträffande den utsträckning, i vilken övriga statsägda företag kan försäljas till allmänheten samt lämpliga metoder härför.»

3) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser det angeläget, att frågan om försäljning till enskilda av aktier i statsägda företag upptages till prövning. I de föreliggande motionerna föreslås, att aktier i LKAB nu skall utbjudas för försäljning till enskilda. En sådan åtgärd, som inte föregåtts av prövning i fråga om lämplighet eller möjligheter, kan utskottet inte tillstyrka. I sammanhanget vill utskottet erinra om pågående utredning rörande de statliga företagsformer. För LKAB:s vidkommande måste särskilt uppmärksammas den likaledes pågående utredningen om avsättning av viss del av statens vinst å malmbrytningen i LKAB till stöd för utvecklings- och forskningsarbete inom näringslivet i Nordsverige. Vid bedömningen av frågan om försäljning till enskilda av aktier i statsägda företag måste enligt utskottets mening hänsyn tagas till de resultat, som ifrågavarande utredningar kan komma fram till.

I motionerna I: 543 och II: 654 föreslås vidare, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om skyndsamt utredning beträffande den utsträckning i vilken andra statsägda företag än LKAB kan försäljas till allmänheten samt lämpliga metoder härför. Utskottet anser, att en sådan utredning bör tillsättas och att den jämväl bör pröva frågan om försäljning av aktier i LKAB. Dessa överväganden bör företagas i nära anslutning till de utredningar, som utskottet ovan omnämnt. En sådan prövning torde kunna väntas medföra en allsidig belysning av alla de faktorer som är av betydelse för bedömningen av ett spörsmål som det här föreliggande, bl. a. med avseende å sammansättningen av det aktieägande klientelet och lokaliseringen av företagets verksamhet. Det är härvid inte minst av vikt att belysa i vilken utsträckning försäljning av aktier i statsägda företag till enskilda kan skapa förutsättningar för ökat nysparande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 532 och II: 642 samt I: 543 och II: 654, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om försäljning till enskilda av aktier i statsägda företag i enlighet med vad utskottet anfört.»